

મુખ્ય પાત્રો. ગુજરાત વિધાપાઠ ગ્રંથાલય અમદાવાદ

પુરુષ પાત્રો. ગુજરાતી કૌંપીરાઈટ-સંગ્રહ

જહાંગીર..... દિલ્હીનો બાદશાહ.

મહોબાજાન..... બાદશાહનો સેનાપતિ-મેવાડના

રાણાનો પિત્રાહ.

પુરુષ }
શાહજહાં } ..... જહાંગીરના શાહબંદા.
શહેરીઆર }

શેર અફઘાન ..... મહેરજીસાનો પતિ. લયલાનો પિતા

આસફ ..... મહેરજીસાનો બાઈ.

અમરસિંહ..... મેવાડના મહારાણા.

રમાનાથ..... રતનનો પતિ.

પાંચલસિંહે..... કાંઠો યુદ્ધિબાજ, હીનામે પતિ
દરબારીઓ, મુઝલ્સિપાદીઓ, વગેરે.

સ્રી પાત્રો.

રેવારાણી.....જહાંગીરની મહારાણી.
મહેરજિસા.....જહાંગીરનું પ્રેમપાત્ર. શેરઅફઘાનની પત્ની.
પાછળથી જહાંગીરની નૂરજહાન બેગમ.
લયલા.....શેરઅફઘાનની બેઠી.(મહેરજિસાની પુત્રી)
રતન } .....પંડિતની પુત્રીઓ.
હીરા }
સાહેલીઓ, દાસીઓ, વારાંગનાઓ, વગેરે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૬૫૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગુરુત્તર

વિષય ૬-૨-૬

ૐ શ્રી
નૂરજહાન.

મંગલાચરણ. ઇશ્વરસ્તુતી.

પ્રવેશ ૧લો-સ્થળ. જહાંગીરનો મહેલ .

જહાંગીર મહેરજીના પ્રેમમાં પીડાય છે. તેની ગમગીની દૂર કરવા તેના સ્નેહી મંડળના ઉપચારો છેવટે મહેરજીને જેમ અને તેમ જલ્દી લાવવાનો નિશ્ચય. પાછળથી પોતાના પ્રાણ દેવાની ખટપટ કરનાર માટે શાહ જાદા ખુશરો ન્યાય. તેને સખત સજા. સેનાપતિ મહોબત-ખાંની યાચનાથી સજામાં સુધારો.

પ્રવેશ ૨જો-સ્થળ. શેરઅફઘાનનું ઘર.

લયલા અને સખીઓનો વિનોદ. મહેરજીના અને શેરઅફઘાનની છુવનમજૂની સમસ્યા. પાછળથી બાદશાહી માલુસોએ શેરઅફઘાનનું ખુન કરી, મહેરજીના અને લયલાને દિલ્હી લઈ જવાં.

પ્રવેશ ૩જો-સ્થળ. રસ્તો.

પુરૂષ બાતને ધિક્કારનારી પંડિતપુત્રી હીરાબા ઉદ્દગારો. માથાના ફેલ પાગલ પાંડેનો તેને સીધી દોર કરવાનો નિશ્ચય.

પ્રવેશ ૪થો—સ્થળ. બાદશાહી મહેલ.

લયલાનો માને ઠપકો. મહેરુનિસાની સંમતી મેળવી છુટકારાની રબ માટે લયલાએ મહારાણી રેવા પાસે જવું. રેવારાણીએ આવી મહેરુનિસાની મરજી બાંધી. અને તેને છુટી કરવા બાદશાહ પાસે જવું. પાછળથી મહેરુનિસાના લાઇનું આવવું. લાઇની વાતચીતથી મહેરુનિસાએ પોતાના નિશ્ચયથી ડગવું. અને સર્વ વાત લાવી ઉપર છોડી દેલો. નિર્ણય કરવા જહાંગીર પાસે જવું.

પ્રવેશ ૫મો—સ્થળ. જહાંગીરનો મહેલ.

પૂર્વેના પ્રેમી બેઠાનો મેળાપ. મહેરુનિસાના ઘવાયેલા હૃદયના ઉદ્ધારો. જહાંગીરની પ્રેમલેખા. સ્વામી તરફનો ધર્મ અને પૂર્વના પ્રિયતમનો પ્રેમ. બન્નેની અસરથી મહેરુનિસાનું હૃદયમંથન. પ્રથમ બેઠેલા હૃદય પર પ્રેમના પાકા રંગનો પ્રકાશ. લવિષ્યમાં હાની થવાની મહેરુનિસાને ચિંતા. તેને સદાને માટે નિર્ણય કરવા, જહાંગીરે પ્રેમના માટે મહેરુનિસાને સત્તાનું બલિદાન આપવું.

પ્રવેશ ૬ઠો—સ્થળ. લયલાનું રહેઠાણ.

બાદશાહી કુટુંબના સર્વ માણસો કરતાં શાહબાદા શહેરીઆરના નિર્મળ અંતઃકરણ, અને નિર્દોષ સ્વભાવ ઉપર લયલાનું આકર્ષણ. શહેરીઆરનો લયલા ઉપર પ્રેમ, અને લયલાની શહેરીઆર ઉપર દયા.

પ્રવેશ ૭મો—સ્થળ. બાદશાહી બાગ.

લગ્ન થયા પછી જહાંગીરે મહેરુનિસાનું નામ “નૂરજહાન” રાખવું. ન્યાય ઘાંટ. (ગમે તે વખતે પ્રજાની

ફરીયાદ સાંભળી દાદ આપવા માટે જહાંગીરે ન્યાય વંટ રાખ્યો છે.) તે વંટનો અવાજ સાંભળી ફરીયાદીને હાજર કરવા હુકમ કરવો. પોતાના પતિના મૃત્યુથી નિરાધાર થઈ પડેલા કુટુંબની દયા માગવા એક ગરીબ સ્ત્રીનું આવવું. અને તેના પતિનું મૃત્યુ જહાંગીરની બંદુકની ગોળીથી થવાની સાબીતી. જહાંગીરનો દુર ન્યાય. પોતે તેવી સબ્બ સહેવા તૈયાર થવું. ગરીબ સ્ત્રીની રૂઢમઢીલી. જહાંગીરે તેના કુટુંબના પોષણ માટે જાગીરોની બક્ષીસ કરવી. ગૂરજહાંને લયલાનો તિરસ્કાર. લયલાને જહાંગીરની ધમકી. બહાદુર બાપની બહાદુર બેટીની નિહરતા. જહાંગીરે ઉશ્કેરાઈ તેના પર ગોળી છોડવી. વચ્ચે દાસી આવી જવાથી તેનું મૃત્યુ અને લયલાનું બચી જવું.

ટૂંકો.

અંક ૨ જો

પ્રવેશ ૧લો—સ્થળ. મેવાડમાં રાણાજીનું ઉદ્યાન.

જહાંગીરે નૂરજહાંના પ્રેમમાં પરવશ થઈ સભ્ય લગામ તેને સોંપી દીધી છે. શાહજહાં અને ખુશરૂને નૂરજહાં દક્ષિણની લડાઈમાં મોકલી ત્યાં કપટથી ખુશરૂનું ખૂન કરાવે છે. અને તે ખૂનનો આરોપ શાહજહાં ઉપર મૂકે છે. તેથી શાહજહાં નાશી મેવાડ આવી રાણાજીના આશ્રયમાં રહેલ છે. મહોબતખાંએ બાદશાહ પાસેથી અભય વચન મેળવી દૂત સાથે પત્ર મોકલી શાહજહાંને દિલ્હી બોલાવેલો.

પ્રવેશ ૨જો—સ્થળ. પંડિતજીનું ઘર.

હીરાનાં પાગલ સાથે લગ્ન. પાગલ યુક્તિથી હીરાને લેર લઈ જવા ફરજ પાડે છે.

પ્રવેશ ૩જો—સ્થળ. બાદશાહી મહેલ.

ખુશરૂનું ખૂન શાહજહાંએજ કર્યું છે, અને તેને ન્યાય થવો જોઈએ એમ નૂરજહાં જહાંગીરને ઉશ્કેરે છે. ખુશરૂના મૃત્યુ માટે તેની માતા દેવારાણીનું રૂદન. નૂરજહાંને તેની કૃતદ્વંતા માટે લયલાને કપડો.

પ્રવેશ ૪થો—સ્થળ. ખાનગી દરબાર.

શાહજહાંનો ન્યાય. નૂરજહાંનો પ્રપંચ. શાહજહાંએ નૂરજહાંનો તિરસ્કાર કરવો. નૂરજહાંનું ઉશ્કેરાવું. મહોબતખાંએ બાદશાહને અભય વચનની યાદી આપી શાહજહાંનો પક્ષ કરવો. મહોબતખાંને પકડવા નૂરજહાંનો હુકમ. તે હુકમનો અનાદર. ખુશરૂના ખૂન કરાવવાના અપરાધ માટે લયલાએ નૂરજહાંને જાહેર કરવી. બાદશાહે ખુલાસો માગવો. નૂરજહાંનું સ્વીચરિત્ર.

પ્રવેશ પમો—સ્થળ. બાદશાહી મહેલ.

મહોબતખાને સેનાપતિના પદ ઉપરથી :બ્રજ કરવા ?
અને બંગાળનો સુબો નીમવા નૂરજહાં રૂક્ષો મોકલે છે.
રેવારાણીના મૃત્યુના સમાચાર સાંભળી જહાંગીરની દીલગીરી.

પ્રવેશ ૬૬—સ્થળ. પાગલનું ઘર.

પોતાના સ્વભાવની અજમાયશ. હીરાનો તોર બિતા-
રવા પાગલની યુક્તિ પર યુક્તિ. ડંડા કલેજે મુંગો માર
મારી હીરાની તુમાળી ઉતારી સ્ત્રીધીદોર કરવી.

પ્રવેશ ૭મો—સ્થળ. મેવાડમાં રાણાનું ઝિઘાન.

મહોબતખાને બંગાળના સુબાના પદથી ઉતારી.
નૂરજહાંએ તેને વહીવટદાર તરીકે નીમવાથી મહોબતખાં
સુલાસા માટે બાદશાહ પાસે ગયેલ પણ નૂરજહાંએ
બાદશાહની સુલાકાત નહીં. દેવા દેવાથી ઉશ્કેરાઈ રાણાજી
પાસે મદદ માટે આવે છે અને પાંચહજાર સ્વાર લઈ
દિલ્લી તરફ જાય છે.

પ્રવેશ ૮મો—સ્થળ. લડાઈનું મેદાન.

મુગલ સૈન્ય મહોબતખાં સામે લડવાને નાહિંમત
થાય છે. નૂરજહાં તેમને બેઠેરી લડવા મોકલે છે. મહો-
બતખાં મુગલ સૈન્યને પોતાના પક્ષમાં મેળવી લે છે.
સમય સમજી નૂરજહાં જહાંગીર સાથે શહેરમાં દાખલ
થવા નાસે છે. પણ અકસ્માત ઝાડની ડાળીઓ ત્રુટી પડ-
વાથી તેમનો માર્ગ રોકાઈ જાય છે. મહોબતખાં લશ્કર
સાથે આવી તેમને ઘેરી લે છે.

અંક ૩નો.

પ્રવેશ ૧—સોસ્થળ. પંડિતજીનું ઘર.

પાગલપાંડેની સુકિતથી સીધી ચએલી, અને સફળોષથી સી ધર્મ સમજેલી હીરાની પ્રકૃતિનું પારવર્તન જોઇ તેના પિતાને સંતોષ, અને આનંદમાં નાચરંગ.

પ્રવેશ ૨જો—સ્થળ. છાવણી.

હાઈમાં પોતાને કળમે કરેલા જહાંગીર પાસે મહો-
બતખાંએ નૂરજહાંના અપરાધ માટે તેના મૃત્યુ લેખ ઉપર
સહી કરાવવી, નૂરજહાંનું આવવું, પ્રેમની પ્રબળતા, જહાં-
ગીરે પરવશ થઇ મહોબતખાં પાસે નૂરજહાંના જીવનની
સિંચાં મોંઝી, મહોબતખાંની ઉદારતા અને વફાવટ, સખ
સેર, શાહને સોંપી મેવાડ તરફ વીઢાય થવું.

પ્રવેશ ૩—જોસ્થળ. મેવાડમાં શાહજહાંનું મકાન.

રાણાજી પાસે મહોબતખાંનું સંસાર ત્યાગ કરી ફકી-
રની કફની ધારણ કરી આવવું. શાહજહાંને પોતાના
પિતાના મૃત્યુથી શોક. મહોબતખાં અને આસફ શાહજહાંને
તખ્તનશીન કરવા દિલ્હી લઈ જાય છે, ઉપકારવશ શાહ-
જહાંના હિંદુસ્તા પ્રત્યે ઉદ્ગાર, જન્મેના શુદ્ધ સ્નેહની
ચાલગીરી.

પ્રવેશ ૪થો—સ્થળ. નૂરજહાંને મહેલ.

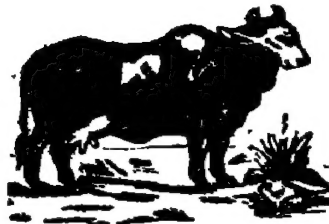
જહાંગીરના મરણથી નિરાશ ચએલી નૂરજહાં પોતાની
કુત્તા કાચમ રાખવા લોળા ચહેરીઆરને તખ્તનશીન થવા
સમજાવે છે. લથલા નૂરજહાંની કપટબાજમાંથી ચહેરીઆરને
જાણવી લે છે. નૂરજહાંની અત્યંત નિરાસા અને પડ-
વીનું દ્રશ્ય.

પ્રવેશ પમો-સ્થળ. જંગલ.

હુસ્મનોએ શહેરીઆરની આંખો ફેડી નાંખી છે. લયલા શહેરીઆરને અંતર ચક્ષુથી અલૌકિક પ્રેમદર્શન કરાવે છે. સૂઝળે સ્થળેથી પાછી પડી પ્રપંચનું ફળ પામી, પોતાનાં કૃત્યોનો પસ્તાવો કરતી દીવાની થઈ ગયેલી નૂરજહાંની હૃદયશા, લયલાની દયા. લયલા તેને દિલાસો આપે છે. નૂરજહાંની હૃદયશા ઉપર દયા લાવી તેને સાદા આપવા મહોબતખાં શાહજહાંને લલામણ કરે છે. ભલા અને દયાળુ શાહજહાંની ઉદારતા અને ઉચ્ચવૃત્તિ. સીનટ્રાન્સફર.

પ્રવેશ ફકો-સ્થળ. દિલ્હી દરબાર.

શાહજહાંને તાજપોશી. નાયરંગ. આનંદ.

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

नूरजहान

मंगलाचरण.

आवाओ—

वंडु रमापति राम रघुवर
हीन भंघुजन असुर निकंदन
विध्न विनाशनहार सर्वदा —वंडु०
आ जन ने विष्णु पहनी आश सहानी छे
छे लाज तमारै हाथ अमारी
विध्न विनाशनहार सर्वदा —वंडु०

आवाओ—

२

करै स्नेहीजनोने स्हाय, श्री यदुनाथ श्याम सुराधि
अरज अमारी, अंतर धारी
नदी उदधि संयोग सदा स्थिर थाय, जेज डियाय
करै गिरधारी—करै०
प्यारी वेही पीछु तइने वजगी, अंत्य कही ना अजगी
स्नेह सुधारस वारि, करै सौखिन वनभाणी
सुख शान्तिनां इज तेमां प्रजटास, हृदय हरभाय,
श्याम सुराधि—करै०

કંચનીઓ—

૩

પીયો રસ પ્રેમકી ચે ખ્યાલી, નિરાલી, મતવાલી
 ને પીયે એક બાર તો હરસૂ હીખે હાર્યાલી—પીયો
 જામ જગાવે જીગરમે, જંગ જોર કા જોશ
 દૂર કરે દિલકા સબી, હમ બરમે અફસોસ
 જરા તો લો જનામે આલી, જમાવે ચેહરે પેચે લાલી
 ખ્યાલી કરો અટ ખાલી, ઉરમે ઉગે ઉભાલી—પીયો

લયલા
સાહેલીયો }

૪

શોભે વસંત કેવો ખાગમાં
 ટહુકે સૂર, શોર કેડકિલા તણે રંગરાગમાં
 સુમન વસંતના સુવાસમાં, વનિતા વિકસે વિલાસમાં
 સરિતા કૂપ વાપી છે વસંતરાજના રાજમાં —શોભે
 જળ સ્થળ નભ સર્વત્ર છે, ઋતુ વસંતનું રાજ
 કામ કારભારી થયો, રેયત સ્નેહી સમાજ
 પીયુ ચિત્તેયાર એ સમાજમાં, આવીને આ વસંત તાજમાં
 ચતુસ ચિત્ત ને તે ક્યાંઈ ચારે નાં વસી આંખમાં—શોભે

સાહેલીયો—

૫

ખીલી જોબનની કેવી બહાર છે
 જાણે રંગા તણે અવતાર છે
 લયલા— આ શી ચાલ છે? શી ધમાલ છે?
 સાહેલીયો—તેણે કારી કટારીની પાર છે, મારનાર છે
 ચાલ મજની મદમાતી ગુલાબી છે માલ'
 હૃદયે રૂઝે શબ્દગાર છે: —ખીલી
 પ્રેમ પોથી શી શીખ્યા ને ભાવો
 કાંઈ પ્રેમી સાથે પ્રગટાવો

સયણા— હું તો હારી, થા ન્યારી
સાહેલીયો—થી તારી, ખુમારી, બઈ વારી—ખીલી૦

મહેરુનિસા—

૬

અરે મન છોડી દઇ પૂર્વ પ્રીતમની ધૂન
ભજ તું હવે જે નેહે વર્યા છે —અરે૦
વિનય થયો નર તેથી હવે તો
કળ નણી આશ વૃથા છે —અરે૦

મહેરુનિસા—

૭

લકિન લાવના અંતર ધરી
કરશે આ કિંકરી. આપ ચાકરી—મકિત૦
વિનયું હું કરગરી, તજો ન ઠાસીને વરી
ભત્રી છું વા હું છું ખુરી, ફરી ન આપથી જરી—મકિત૦
જ્યેતાત સૂર્યની ટળી, દીવે નિશા જશે સરી
પતિ સેવામાં સંચરી, જશે તરી આ સહચરી—મકિત૦

હીરા—

૮

ખોલે તારો બેમુરા સિતાર ના
રુકર સાથે સુધારી આ તાર ના
એ સિતાર લગ્નમાં વચાડીશું છ—ખોલે૦
રમાનાથ—વધારે ફેરવો ન ખુટી
જશે શરીરનો સિતાર આમ કુટી
જશે આ શ્વાસ તાર તુટી
હીરા—જશે કુંકરી નો બાગી કુંકી નાખીશું છ—ખોલે૦

મહેરૂંઝિસા—

૯

નવ થાયે વશ કૌથી વિકારો મનના
વાસને લોલો મધુકર જીવન, આપે ધંકજમાં —નવજ
તેમજ મેં પશુ મનવશ થઈ રજ, નાખી જીવતરમાં—નવજ

રેવારાણી—

૧૦

સમજોને સ્વામી અમારા
હુઃખદાયી છે પરદારા
તજી દઇને અમૃત ધારા
વિષ પીધો કાં પ્રભુ મારા —સમજોનેજ
અન્યને કો દુઃખી દરજી
પાપનો ઘટ બરથો, હુઃખને વરથો
લોક અને પરલોક તમારા
બેઠે બગડશે પ્યારા—હુઃખદાયીજ

મહેરૂંઝિસા—

૧૧

પ્રગટી પ્રીતિ હતી જે તેને ન્યારી કરી
ધરીશ હૈયે હું તો નખી, પરાણે મનને વશ કરી
બનીશ ના કોની સહચરી —પ્રગટીજ
છે એજ છેલ્લી પ્રાર્થના દિલદારની દિલદારને
હું પ્રેમ અગ્નિમાં બળી છોડું કદી સંસારને
તો લાશ મુજ વીંટી કફન માં, કબ્રમાં દફનાવબે
તે કબ્રપર બાળી દીવો, આંખેથી આંસુ ઢાળબે —પરાણેજ

સયલા—

૧૨

નિહાળી દુઃખ મારું આપ દુઃખ વાટે વિચરશેા માં
 વિધિ વિધરીત વનિતાને વરી વિપત્તિને વરશેા માં
 ભલે સંતાપ ના તાપે બળે આ બાગ બુદ્ધબુદ્ધનો
 એ તાપો દારવા ને આપ નેણે નીર ભરશેા માં—નિહાળી
 સરી સુખ સ્વીડીયોથી હું હુણું દુઃખ સિંધુમાં આવી
 પરંતુ તારવા મુજને તમે ઉંડા ઉતરશેા માં—નિહાળી

અંક રજો.

શાહજહાં—

૧૩

અગમ નિગમ કુદરત તણે મહિમા
 ધરમ કરમ તણે ક્ષય થતો જગમાં
 કુટિલ અધમ જન વિવિધ મેળવતા —અગમઃ
 પૂર્ણ ચન્દ્રમા ને રાહુ નડતર
 પ્રકૃષ્ટિન સુમન ને સહુ કોઈ સુંદતાં —અગમઃ

ઝીઝો—

૧૪

કન્યાન કારણ ચોળીને ચુંદડી લાવ્યો કંથ કોડામણે
 કન્યા હોંશીલી ચોળીને ચુંદડી પહેરી કંથ રિઝાવીયો
 ચીર રંગનારો વણનારો ચતુર સુખજી, મેંતો પહેયાં હયાની
 હોંશથીરે
 વર રંગીલો કન્યાને છતી ગયો કંથ લોભામણે—કન્યા.

પાગલ—

૧૫

ચાલો પ્રીતમને પંથે શી વાર છે ? શો વિચાર છે ?
 હીરા—ઝડાવી ધાંધલમાં પાગલ શો સાર છે ?
 તું ગંભાર છે, ન બુદ્ધાર છે—ચાલો
 પાગલ—ત્યારે જાગે છે ને પાછા આ દેવતા, મારું કાપું ખાઉં
 હીરા—જોયમા, હાં, હાં, હાં; આવું છું : દેવ નહીં જાગશે
 પાગલ—થાય હવે ત્યારે આ દેવતા પસાર છે
 ટઢાગાર છે જોડાપાર છે —ચાલો

લયલા—

૧૬

જેના કર્મે તમે આળ્યાં અતિ જાહેજલાલીમાં
 મૂક્યાં તેને તમે તો પાયમાલીમાં
 તમને જેણે પાચું અમી, તેનેજ વિષ આપ્યું તમે.
 જે તરવરે છાયા કરી, તેનેજ હા કાપ્યું તમે.
 જેણે તમારા માર્ગમાં, મુખ સાધનો લાવી ધર્યાં
 તેનાજ જીવન માર્ગમાં, કંટક તમે તો પાથર્યાં
 પીયો છો શત્રુતાનું ઝેર, નાંખી પ્રેમ પ્યાલીમાં
 હજી પણ છે વળત ગદિમ મટી તું થા દયાળીમા—જેના

કંચનીયો—

૧૭

મેઘવા ચહુ દિશ છાયે, જલસર લાયે
 જીવરા મેરા કરપાયે કહુ મોહિં ના સોહાયે—મેઘવા
 સુખસેજ ખાને ધાયે, પ્રાણનાથ નાહીં આયે
 ના તો સંદેશ પઠાયે, હાયબન મોરી જાયે—મેઘવા

જહાંગીર—

૧૮

સમજાય તે સમ્પતિ સારી સદા ઉપયોગ જેનો પરમાર્થમાં
 તલવાર છે તેજ હણે જે સદા, દુઃખ દીન તણાં જગમાં
 નૃપ તેજ ખરો જે પ્રજાને ગણી, નિજ પુત્ર દુહારકરે—સમ

નૂરજહાન—

૧૯

કલેજવા રે ખાંસુરી કી ધૂન લાગી
 હું અપને ઘર કામ કરત રહી
 શ્રવણ સુનત ઉઠ લાગી

—કલેજવા

૨૦

હીરા—ખારા ભરથાર, મુંગો માર શાને મારો
 પાગલ—આ, શા ઉઠગારો ? હું તો હું સેવક તારો
 હીરા—જાય છે ભૂખે તરશે જાન આ કંઈ તો વિચારો—ખારા
 પાગલ—જાન જે તમને બહાલો, તો આ સ્વભાવ સુધારો
 હીરા—કહેશો જે તે કરવાને હું રાગ હું આ ગુસ્સો ઠારો
 આપ હવે પરમેશ્વર મારા, હું પૂજા કરનારી.
 રૂઝપતણી પઢવી છે મોટી, હીરા તમથી હારી.
 પાગલ—ત્યારે આવો આમ હવે સુધારીયે પ્રીતેજન્મારો—ખારા

હિંદુ સૈન્ય—

૨૧

ચાલો ચારો, સહુ સરદારો, લઈ તલવારો,
 તોડો ફેડો પ્રચંડ અરિને
 હિમ્મત ધરીને, સખળ રિપુદળ સનમુખ પડીને
 જંગ જગાવો. મારો, કપો, બાંધો છુંદી નાખો—ચાલો
 ઘાય છત, યશ છે જગતમાં
 રણમાં જે મરશે, ભવથી તો તરશે,
 સ્વર્ગ વિચરશે જરીયે ન ડરશે.
 માલિક માટે, શિરને સાટે, તન મન વારો, જાન નિસારો
 ચારો અવસર આવો સારો આવે ન ફરીને —ચાલો

અંક ૩ બે

કંચનીયો—

૨૨

જોખન પીત્યો જાયે, સજન નહીં આયે
 મદન તન છાયે, સદન નહીં ભાયે
 એ મન અકુલાયે, હાય ચમન સમાન બદન કુમલાયે—જો
 અય ચન્દ્ર તેરી નજરમે, મેલી મેરા દિલદારબી
 હમ હર્ હોકર હાલ મેરા, ચાર કો રહના સબી
 હય કલ જહાં રોશન મગર, ચલહે ચિરાગે દિલચહાં
 મેરે વતન મે રાતહે, હોગા સહર તેરે વહાં
 સંદેશા યે સુનાકે, સમજાકે, ઉત્તર બે પઠાયે, મોહેં સકલ
 સુનાય, ધીરજ મન લાદે —જોખન૦

નૂરજહાન—

૨૩

છો આપ માલિક મુજ હૃદયના આપને ચાહનાર છું
 સદ્ભાગ્ય સમજી હું તમારા, ચરણમાં મરનાર છું—છો આપ૦
 ચાહે તો મારાં નયન આ, તુજ પંથમાં હું પાથરું.
 આ પ્રાણ પછુ તુજ કારણે, હું અર્પવા તૈયાર છું—છો આપ૦
 બદલો વફાદારી તણો, આપ્યો ખરો મુજને તમે
 અન્નાહથી આ જીવમની, ફરિયાદ હું કરનાર છું.

લયલા—

૨૪

થશે પીયુ જ્યારે મહારાજા રાજના
જશે રચરાં સત્તાના ભારમાં
ભાન બલશેજી, સરકારી આ કારોબારમાં—થશે
પ્રેમ વિસારી મુજ કુલાર્થ કરશે
ગન હમરો નિત લેશે
રાજ સેવક મનુ સલામ ભરશે
રોડ તખ્ત પર બેઠી કરશેજી સાજના—થશે

લયલા—

૨૫

વિશ્વની રચના જોતાં લાગે રૂપાળી,
અંદર દીસે દોઝખની અંધારી, વહાલા—વિશ્વ
મઓલા મદારી તેનો કંડીયો છે દુનિયાં
નાગણ માયા માંહી પાળી
નજરે તો જોતાં માયા નાગણ રૂપાળી લાગે
અડતાં તેને તે નાંખે મારી વહાલા—વિશ્વ
ઝગકે નિરખતાં તો સુંદર અંગારો
નાંખે તેનો ડાંમ બાળી
ઢોલકી મઢેલી જોતાં, ભરેલી ઉપરથી લાગે
અંદર તો જોતાં મળે ખાલી, વહાલા—વિશ્વ

નૂરજહાન—

૨૬

મલિમ મારું જીવન છુટી જાય
લોગ વલાસ મુજ સમણાં થયારે
હિલ આ દીવાનું થયું હાય —મલિમ
સ્નેહી સગાં સહુ સુખનાં સંગાથી
હુઃખમાં કરે ના કોઈ સ્થાથ —મલિમ

લયલા—

૨૭

ક્રીધાં હોય જેવાં પુણ્ય પાપ, ફળ પામે તેવાં માનવી હોય
 વાવી બીજો ભાવળ તણાંરે, આત્મ કૃષ્ણનાં ફળે
 અન્યને દુઃખી કરવાં જતાંરે, નિજનેજ દુઃખ મળે
 શિક્ષા એ સાચી બાણી હોય —ક્રીધાં
 બાંધી પાલખ જે મહેલ ચણે તે ઉપર રાજ ચડે
 કુપ કરે જે ધરતીને ખોદી નીચે તે ઉતરે
 અનીતિ તેથી ટાળવી હોય —ક્રીધાં

